

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-36>

УДК 336.77:631

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

CREDIT SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Тулуш Леонід Дмитрович

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3922-5245>

Заєць Олександр Олександрович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-7167-208X>

Tulush Leonid, Zaiets Oleksandr

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

У статті розглянуто сучасні проблеми та перспективи кредитного забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України. Визначено можливості розвитку фінансових інструментів для підтримки аграрної галузі. Розроблено рекомендації щодо удосконалення кредитної політики в умовах повоєнної відбудови України. Проведено оцінку потреб аграрних підприємств у кредитних ресурсах за основними напрямками їх використання. Проаналізовано чинні інструменти кредитного забезпечення в Україні, включно з банківськими кредитами, державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%», аграрними розписками та міжнародною допомогою. Визначено обсяг залучених кредитів аграрними підприємствами в межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» за регіонами України. Проведено порівняння основних моделей кредитного забезпечення аграрних підприємств в Україні та країнах ЄС. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрної галузі та інтеграції України у європейські аграрні ринки.

Ключові слова: аграрні підприємства, кредитне забезпечення, повоєнне відновлення, державна підтримка, фінансова політика.

The article considers current problems and prospects of credit provision for agricultural enterprises in the post-war recovery of Ukraine. Institutional barriers and opportunities for the development of financial instruments to support the agricultural sector are identified. Factors influencing the creditworthiness of agricultural enterprises are identified. Recommendations are developed to improve credit policy in the context of the reconstruction of Ukraine. An assessment of the needs of agricultural enterprises in credit resources by the main areas of their use in the post-war recovery period of the country, which amounts to over UAH 1,500 billion, is carried out, with the identification of the main barriers (high interest rates, lack of collateral, imperfection of agricultural insurance). The current credit provision instruments in Ukraine are analyzed, including bank loans, the state program "Affordable Loans 5-7-9%", agricultural receipts and international assistance. The volume of loans attracted by agricultural enterprises within the framework of the state program "Affordable Loans 5-7-9%" by regions of Ukraine is determined. The average need of agricultural enterprises for loans by the main areas of their use in the post-war period of the restoration of the industry was determined. The main models of credit provision for agricultural enterprises in Ukraine and the EU countries were compared. It was proposed to take into account the foreign experience of the EU, where various mechanisms of state support, cooperation and innovative finance are used. Promising directions for the development of credit provision in Ukraine were determined – the creation of the Agrarian Development Bank, the introduction of innovative financial technologies, the expansion of state support programs, the involvement of international financial institutions. The implementation of the proposed measures will contribute to the restoration of the agricultural industry, increasing its competitiveness, the development of rural areas and the integration of Ukraine into European agricultural markets.

Keywords: agricultural enterprises, credit provision, post-war recovery, state support, financial policy.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану кредитні відносини в аграрному секторі України набувають певних особливостей – збільшення обсягу позикового капіталу в сферу обігу, зниження частки державної підтримки, скорочення власних джерел фінансування виробництва аграрних підприємств, залучення кредитів під високі відсотки при обмеженому обсязі банківських ресурсів, стрімко зростаючі сільськогосподарські ризики, порушення фінансової рівноваги в агробізнесі, невизначеність ринків збуту та страхування тощо. У таких умовах кредитне забезпечення аграрних підприємств набуває критичного значення. В цих умовах державне втручання у кредитування аграрних підприємств розглядається не тільки як необхідне регуляторне вирівнювання ринкової диспропорції, але й як підтримка продовольчої безпеки, збереження сільських територій, розвиток експортного потенціалу аграрного сектора. У цьому контексті важливим є забезпечення доступу до кредитних ресурсів не лише великим агрохолдингам, але й середніх і малих господарств.

Водночас банки не зацікавлені у видачі коштів некредитоспроможним суб'єктам агробізнесу через високі операційні та процесингові витрати, одиночні кредитні лінії за дрібними кредитами. Кредитування малого і середнього агробізнесу відбувається швидше у банках, які використовують скорингові методи погашення кредиту позичальником на основі електронної експрес-оцінки платоспроможності клієнта [8]. Проте саме доступ аграрних підприємств до кредитних ресурсів дозволяє відновити виробничий потенціал, забезпечити посівну компанію, інвестувати в агротехнології, оновити технічний парк.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний та практичний базис кредитної забезпечення аграрних підприємств в реальному секторі економіки та його проблематикою займались багато українських вчених, зокрема Ю. Лупенка, С. Андрос, В. Герасимчука, які комплексно охарактеризували кредитні відносини і досить широко розглянули, з позицій системного підходу, окремі принципи, форми та методи банківського кредитування, а також інституційне забезпечення кредитної системи [1; 14]. Серед зарубіжних вчених слід виділити Д. Карлан і Дж. Зінман, які досліджували цінову еластичність та попит на кредитні ресурси в контексті загальнонаціонального рівня [13]. Т. Бек, В. Іоанніду, Л. Шефер

вивчали моделі ціноутворення іноземних і вітчизняних банків за кредитними контрактами суб'єктів бізнесу [9]. Теоретичними дослідження інформаційної асиметрії щодо надання права на кредитну лінію та ухвалення кредитних рішень на користь суб'єктів господарювання займались С. Холландер і А. Верріст [11]. Проте питання стабілізації аграрного виробництва та удосконалення форм банківського кредитування на користь аграрних підприємств недостатньо вивчені. Насамперед, це стосується адаптивних моделей кредитного забезпечення підприємств в умовах інтеграційних процесів та повоєнного відновлення України, які мають певний науковий та практичний інтерес.

Формування цілей дослідження. Метою статті є комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів кредитного забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України, визначення інституційних бар'єрів і можливостей розвитку фінансових інструментів для підтримки аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитування аграрних підприємств розглядається як інструмент підтримки їх виробничої діяльності, стимулювання інвестицій і забезпечення сталого розвитку сільських територій [3]. Класичне визначення аграрного кредиту подається як надання фінансових ресурсів на умовах повернення, платності та строковості з метою задоволення потреб аграрних виробників у коштах для ведення господарської діяльності [2].

Доступ аграрних підприємств до кредитних ресурсів детермінується сукупністю системних обмежень, серед яких домінують асиметрія інформації між кредитором і позичальником, недостатня фінансова прозорість підприємств та низький рівень формалізації фінансових індикаторів. Визначальними бар'єрами залишаються обмежена платоспроможність агропідприємств, відсутність позитивної кредитної історії, а також обмежене коло активів, придатних до заставного забезпечення, що, у поєднанні з циклічною та сезонною природою аграрного виробництва, знижує інвестиційну привабливість галузі для банківського сектору. Ризикова модель поведінки кредиторів обумовлює підвищену вартість позикових ресурсів, а також звуження спектру фінансових інструментів, адаптованих до специфіки аграрного циклу, що вимагає розробки альтернативних підходів до диверсифікації джерел фінансування [15].

Тому, інституційна структура кредитного забезпечення аграрних підприємств в Україні має розгалужену підтримку, в яку входять банки, кредитні спілки, фінансові компанії, державні інститути підтримки (Державний аграрний фонд, Фонд часткової компенсації ставок), міжнародні донори та інвестори (Світовий банк, ЄБРР). Для їх інтеграційного співробітництва та підвищення ефективності кредитного забезпечення аграрних підприємств у сучасних умовах, необхідним є впровадження інноваційних банківських продуктів, пом'якшення критеріїв державної підтримки агробізнесу в повоєнному періоді відновлення країни.

За оцінками Світового банку, загальні збитки агросектору за шість місяців 2024 р. перевищили 9 млрд дол США [16], що спричинено фізичним знищенням або пошкодженням сільськогосподарської техніки, мінування полів та неможливістю повноцінного ведення аграрного виробництва на значних територіях, втрата контролю над аграрно-розвиненими регіонами, скорочення посівних площ та падіння врожайності; зниження інвестиційної активності [5]. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, станом на початок 2025 р. посівні площі скоротилися майже на 17,3% у порівнянні з 2021 р., а частина територій перебуває під ризиком через замінування або бойові дії. Значне скорочення зазнали виробництво зерна – на 34,7%, експорт агропродукції скоротився на 11,9%, (табл. 1).

Усе це посилило потребу аграрних підприємств у фінансовій підтримці, особливо в кредитному ресурсі для забезпечення посівної, оновлення технічного потенціалу та збереження логістичних ланцюгів.

Позитивною динамікою для аграріїв стало відновлення низки державних програм, зокрема програми «Доступні кредити 5-7-9%», а також участь міжнародних партнерів у наданні грантів для малих і середніх фермерів (рис. 1).

Програма «Доступні кредити 5-7-9%» залишається головним фінансовим інструментом підтримки аграрного сектору України у 2025 р. За цією державною програмою з 01.01.2025 року 3251 агропідприємств залучили 19,1 млрд грн. Це показує високу ефективність пільгового фінансування і дієвість програми у непростих макроекономічних умовах. Кредити за програмою «Доступні кредити 5-7-9» для підприємств пролонгуються за умови їх реєстрації у ДАР. Найактивніше програмою скористалися у таких регіонах: Київська область – 2,0 млрд грн кредитів для 282 агропідприємств; Чернігівська область – 1,68 млрд грн для 212; Одеська область – 1,52 млрд грн для 268; Кіровоградська область – 1,5 млрд грн для 316; Вінницька область – 1,46 млрд грн для 262; Харківська область – 1,26 млрд грн для 188; Полтавська область – 1,02 млрд грн для 172; Дніпропетровська область – 1,0 млрд грн для 183. Загалом з початку 2025 р. 7 420 агропідприємств залучили майже 44,5 млрд грн кредитних ресурсів за різними програмами фінансування [6; 7].

Пільгове фінансування агровиробників за Програмою «Доступні кредити 5-7-9» протягом 2024-2025 рр. є можливим завдяки підтримці Світового банку в рамках «Екстреного проекту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)». Програма спрощує доступ мікро- та малого бізнесу до банківського кредитування. Аграрії можуть отримати кредит у розмірі до 90 млн грн. Кредитування надається під 5-9% річних, залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва [6; 7], та перспективами відновлення виробництва за такими чинниками: темпами розмінування територій і відновлення інфраструктури; стабілізацією макроекономічної ситуації та банківського сектору; доступом до ринків збуту, включаючи розширення експорту до ЄС; подальшим розвитком системи агрострахування та компенсацій воєнних ризиків [10].

Таблиця 1
Основні показники агровиробництва в Україні до і після початку війни

Показник	2021	2022	2023	2024	Зміна, %
Посівні площі, млн га	27,8	24,0	20,7	23,0	-17,3
Виробництво зерна, млн т	86	53,8	53	56,2	-34,7
Експорт агропродукції, млрд дол. США	27,8	20,0	20,2	24,5	-11,9
Кількість залучених кредитів, млрд грн	89,6	95,5	78,8	104,5	+16,6

Джерело: розраховано за даними [6; 7]

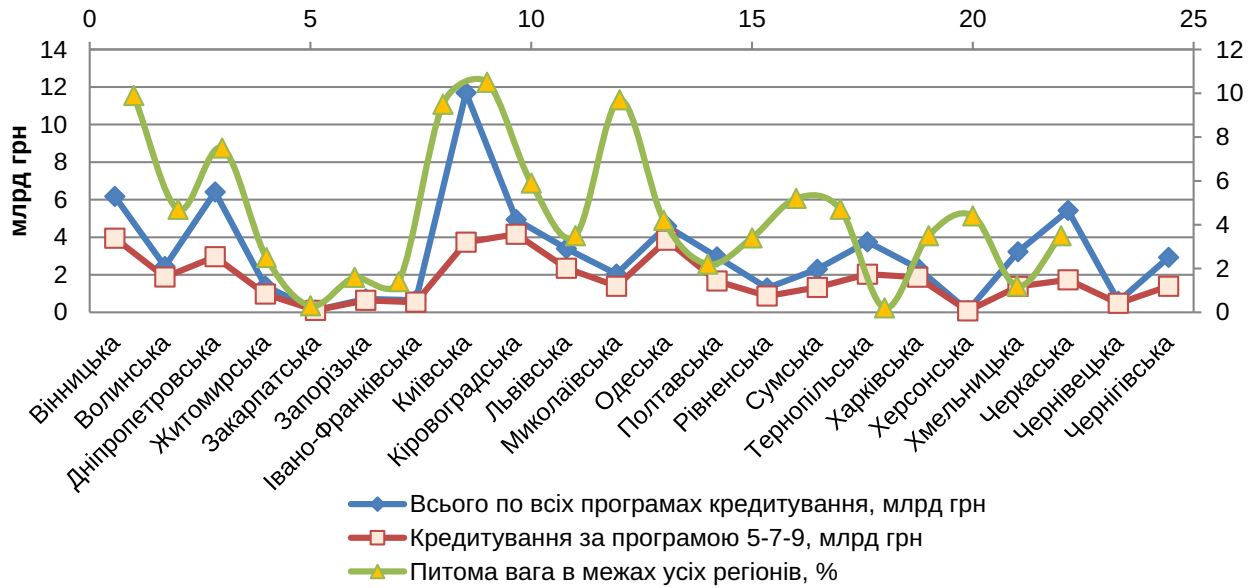

Рис. 1. Обсяг залучених кредитів аграрними підприємствами в межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» за регіонами України в 2023 р., млрд грн

Джерело: побудовано за даними [6; 7]

Потреба аграрних підприємств у кредитних ресурсах зростає внаслідок суттєвого зниження власного капіталу, порушення обороту грошових коштів, втрати активів і зменшення обсягів реалізації продукції. Оцінка такої потреби є важливою для розробки державної політики підтримки та формування пропозицій для банків в повоєнному відновленні галузі (табл. 2).

Як свідчать розрахунки, середньої потреби аграрних підприємств у кредитах за основними напрямками в повоєнний період для базового функціонування перевищує 1569,62 млрд грн. Особливу увагу слід приділяти малим та середнім аграрним підприємствам, які мають обмежений доступ до

банківського кредитування через відсутність заставного майна та кредитної історії.

Поглиблення інтеграційних процесів у Україні вимагає актуалізації питання щодо оптимізації фінансових інструментів підтримки аграрних підприємств, зокрема через удосконалення моделей кредитування. Ефективне функціонування механізмів кредитного забезпечення аграрних підприємств в подвоєному відновленні є запорукою сталого розвитку сільських територій, підвищення конкурентоспроможності агропродовольчого комплексу та забезпечення безпеки держави [4]. У зв'язку з цим виникає необхідність системного переосмислення існуючих кредитно-фінансових підходів, їх адаптації

Таблиця 2

Оцінка середньої потреби аграрних підприємств у кредитах за основними напрямками їх використання в повоєнному періоді відновлення галузі

Напрямок фінансування	Частка у структурі потреб, %	Середня потреба на 1 га, грн	Загальна потреба (на 23 млн га), млрд грн
Посівна кампанія	40	15211	349,86
ПММ і добрива	20	13438	309,08
Оновлення техніки	25	14922	343,21
Відновлення інфраструктури	10	12994	298,87
Інше	5	11678	268,60
Разом	100	x	1569,62

Джерело: складено за даними [10]

до сучасних ризиків, інституційних змін та викликів, пов'язаних екологічною орієнтацією виробництва.

Сучасні моделі кредитного забезпечення аграрних підприємств в Україні характеризуються складною багаторівневою структурою в умовах фрагментованості інституційного середовища та дефіциту довгострокових ресурсів. Досвід зарубіжних країн у розробці моделей кредитного забезпечення аграрних підприємств в умовах економічної та соціальної трансформації є цінним джерелом для формування банківської політики в аграрній галузі України (табл. 3).

У країнах ЄС, були апробовані різні моделі, що поєднують державну підтримку, кооперацію та інноваційні фінансові рішення. В рамках Спільної аграрної політики ЄС (CAP) країни-члени отримують фінансування з двох основних джерел: Європейського фонду

гарантування (EAGF) та Європейського сільськогосподарського фонду розвитку села (EAFRD).

Кредити надаються у вигляді: прямої підтримки доходів; інвестиційних субсидій на модернізацію господарств; пільгових кредитів через національні банки розвитку (наприклад, KfW у Німеччині, Bpifrance у Франції). Крім того, в ЄС розвинута система сільськогосподарських кооперативів, що виступають як інституційні позичальники та гаранті за зобов'язаннями членів.

У контексті повоєнної трансформації економіки України особливе значення набуває стратегічне бачення розвитку кредитного забезпечення аграрних підприємств. Розширення кредитного ринку, поєднаного з державною та міжнародною підтримкою, є запорукою стійкого зростання аграрного виробництва та відновлення сільських територій. Виокре-

Таблиця 3

Порівняння основних моделей кредитного забезпечення аграрних підприємств в Україні та країнах ЄС

Критерій порівняння	Україна	Країни ЄС (на прикладі Німеччини, Польщі, Франції)
Основні джерела кредитування	Державні програми, комерційні банки, частково – міжнародні організації	Кредитні кооперативи, спеціалізовані аграрні банки, програми ЄС, комерційні банки
Роль держави	Активна: компенсація відсоткових ставок, гарантії за кредитами	Переважно регуляторна та інституційна підтримка через спільну аграрну політику (CAP)
Наявність аграрних банків	Відсутні спеціалізовані аграрні банки	Присутні: наприклад, <i>Credit Agricole</i> у Франції, <i>DZ Bank</i> у Німеччині
Розвиненість кредитної кооперації	Слабко розвинена	Високо розвинена, особливо в Німеччині та Польщі
Основні види кредитів	Коротко- і середньострокові, з домінуванням оборотного фінансування	Коротко-, середньо- і довгострокові; цільові кредити на модернізацію та сталий розвиток
Заставні механізми	Високі вимоги до забезпечення (земля, техніка)	Гнучкі механізми, включаючи гарантії, страхування, оцінку бізнес-плану
Ставки за кредитами	Вищі за середньоєвропейські, залежні від інфляції та облікової ставки	Низькі ставки завдяки стабільному ринку капіталів та субсидіям ЄС
Цифровізація та прозорість	Обмежена, переважно в пілотних проєктах	Високий рівень цифровізації, автоматизація процесів, онлайн-банкінг
Доступність для малих фермерів	Обмежена – високі бар'єри доступу	Висока – підтримка через спеціальні фонди та кооперативні системи
Інтеграція з екологічними стандартами	Мінімальна, лише в пілотних програмах	Обов'язкова інтеграція ESG-критеріїв у фінансування агросектору

Джерело: згруповано за даними [6; 7; 10; 12]

мимо основні сценарії розвитку кредитного забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України, (табл. 4).

Для забезпечення доступності фінансування аграрним підприємствам необхідні такі інституційні перетворення: створення Аграрного банку розвитку України, що спеціалізуватиметься на середньо- та довгостроковому кредитуванні фермерських господарств; трансформація Державного агентства підтримки фермерства у провайдера фінансових та консультаційних послуг; розвиток мережі сільських кредитних спілок та гарантійних фондів в регіонах.

Ключові напрями кредитної політики в агросекторі мають включати: субсидування відсоткових ставок (цільові програми під 0-5% річних); державні гарантії для МСП у сільському господарстві; стимулювання впровадження ESG-фінансування (зелені кредити, кліматичні фонди); спрощення процедур отримання кредиту, особливо для дрібних виробників.

З позиції ролі міжнародних фінансових інституцій в кредитному забезпеченні аграрних підприємств, МФО (Світовий банк, ЄБРР, KfW) можуть відіграти вирішальну місію у мобілізації ресурсів для відбудови аграрної галузі.

Таблиця 4

Перспективні сценарії розвитку кредитного забезпечення аграрних підприємств в повоєнному відновленні України

Сценарій	Опис	Основні характеристики	Очікувані результати	Ризики та виклики
Консервативний	Збереження існуючих підходів і обсягів кредитування із поступовим зростанням	Повільне збільшення кредитних ресурсів. Збереження державної підтримки у теперішньому обсязі.	Помірне зростання обсягів виробництва. Сталість фінансових показників.	Ризик втрати конкурентоспроможності на світовому ринку. Низька інноваційність
Активний	Значне розширення кредитування з підвищенням доступності фінансування для малих та середніх агропідприємств	Залучення нових фінансових інструментів. Розширення програм державної підтримки.	Збільшення продуктивності агросектору. Зростання зайнятості у сільській місцевості.	Високий кредитний ризик. Можливі проблеми з поверненням кредитів.
Інноваційний	Впровадження цифрових технологій у кредитуванні, використання агро-стартапів та ESG-критеріїв	Акцент на діджиталізацію та прозорість. Врахування екологічних стандартів при кредитуванні	Підвищення ефективності агровиробництва. Залучення іноземних інвестицій.	Потреба в технічній підготовці агропідприємств. Регуляторні бар'єри
Кризовий	Сценарій з уповільненням кредитування через економічну нестабільність або військові дії	Скорочення обсягів кредитування. Посилення вимог до застав та платоспроможності.	Зниження обсягів виробництва. Зростання кількості проблемних кредитів.	Втрата частки ринку. Ризик банкрутства агропідприємств.
Експансивний	Активне залучення міжнародних фінансових інститутів та кредитних гарантій	Співпраця з міжнародними фондами. Розвиток державних гарантій кредитів.	Зростання інвестицій у модернізацію агросектору. Підвищення експорту	Залежність від зовнішніх факторів. Валютні ризики.

Джерело: розроблено автором

В даному контексті перспективним є створення Міжнародного гарантійного механізму для українських аграріїв; розвиток спільних проектів із місцевими банками щодо надання цільових кредитів; підтримка навчання та підвищення фінансової грамотності сільського населення. За умов реалізації стратегічних заходів можна очікувати на мультикативний ефект – залучення до 1500 млрд грн у вигляді кредитних ресурсів до 2028 року; зростання виробництва продукції на 20-25%; зменшення частки неформального фінансування; підвищення фінансової стійкості агропідприємств.

Висновки. Таким чином, розвиток ефективного кредитного забезпечення аграрних підприємств є ключовим чинником сталого повоєнного відновлення України та інтеграції країни до європейського фінансового простору.

Комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів кредитного забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України, дозволяє встановити суттєві проблеми, які спричинені значними збитками в аграрній галузі після повномасштабної воєнної агресії росії, оскільки доступ до кредитних ресурсів залишається ключовим фактором відновлення і розвитку аграрного виробництва. Розглянуті теоретичні

аспекти кредитного забезпечення аграрних підприємств виокремлюють специфіку ризиків і класифікацію кредитних інструментів. В цьому контексті проведено оцінку потреб аграрних підприємств у кредитних ресурсах за основними напрямками їх використання в повоєнному періоді відновлення країни, яка становить понад 1500 млрд грн, з визначенням основних бар'єрів (високі процентні ставки, відсутність застави, недосконалість агрострахування).

Проаналізовано чинні інструменти кредитного забезпечення в Україні, включно з банківськими кредитами, програмою «5-7-9%», аграрними розписками та міжнародною допомогою. Запропоновано взяти до уваги зарубіжний досвід ЄС, де застосовуються різноманітні механізми державної підтримки, кооперації та інноваційних фінансів. Визначено перспективні напрямки розвитку кредитного забезпечення в Україні – створення Аграрного банку розвитку, впровадження інноваційних фінансових технологій, розширення державних програм підтримки, залучення міжнародних фінансових інституцій. Реалізація запропонованих заходів сприятиме відновленню аграрної галузі, підвищенню її конкурентоспроможності, розвитку сільських територій і інтеграції України у європейські аграрні ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрос С. В., Герасимчук В. Г. Фінансування сільського господарства і роль банків у кредитному забезпеченні аграрного сектора України. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 3(25). С. 5–14.
2. Білоченко А. М. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>
3. Іваненко В. П. Аграрне кредитування в умовах ризиків. Київ: НАУ, 2020. 320 с.
4. Лупенко Ю. О. Банківське кредитування аграрного сектора економіки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. № 16. С. 196–207.
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Аналітична записка щодо втрат аграрного сектору внаслідок війни. URL: <https://minagro.gov.ua/>
6. Національний банк України. Звіт про кредитування сільського господарства. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik>
7. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Статистичний звіт за 2023 рік. URL: <https://minagro.gov.ua/>
8. Andros S. V. Bank lending as an effective way to solving the problem of economic development of agricultural enterprises. *Economic Journal Odessa Polytechnic University*. 2024. Vol. 1(27). P. 5–17.
9. Beck T., Ioannidou V., Schaefer L. Foreigners vs. natives: bank lending technologies and loan pricing. *Management Science*. 2018. Vol. 64(8). P. 3792–3820.
10. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). Agriculture Support in Ukraine. London. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/ebd-boost-for-ukraines-agribusiness-sector/>
11. Hollander S., Verriest A. Bridging the gap: the design of bank loan contracts and distance. *Journal of Financial Economics*. 2016 Vol. 119(2). P. 399–419.
12. IFC Ukraine Agriculture Credit Needs Analysis. URL: <https://infobox.prozorro.org/upload/files/main/2190/647/5-ifc-era-pitch-book-for-businesses-may-june-2024pptx.pdf>

13. Karlan D., Zinman J. Long-run price elasticities of demand for credit: evidence from a countrywide field experiment in Mexico. *The Review of Economic Studies*. 2019. Vol. 86(4). P. 1704–1746.
14. Lupenko Y., Andros S., Lupenko A., Yarmolenko Y. Budgetary Vat Refund to Agricultural Producers: Analysis of National Tax and Customs Legislation. *Journal of Economy Culture and Society*. 2021. Vol. 64. P. 279–296.
15. Rozhko O. D., Marenych T. H., Onegina V. M., Belyayeva L. A., Maliy O. G. Bank loans in the financial provision of agricultural enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 4 (31). C. 41–51.
16. World Bank. Ukraine Agriculture Sector Damage and Recovery Report. Washington, D.C. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>

REFERENCES:

1. Andros, S. V., Gerasymchuk, V. G. (2023). Finansuvannia silskoho hospodarstva i rol bankiv u kredytnomu zabezpechenni ahrarnoho sektora Ukrainy [Financing of agriculture and the role of banks in credit provision of the agricultural sector of Ukraine]. *Ekonomichnyi zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu*, no. 3(25), pp. 5–14.
2. Bilochenko, A. M. (2023). Kredytuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny [Lending to the agricultural sector of Ukraine in wartime]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3> (accessed July 19, 2025)
3. Ivanenko, V. P. (2020). Ahrarne kredytuvannia v umovakh ryzykiv [Agricultural lending in risk conditions]. Kyiv: NAU. 320 p. (in Ukrainian)
4. Lupenko, Yu. O. (2019). Bankivske kredytuvannia ahrarnoho sektora ekonomiky. [Bank lending to the agricultural sector of the economy] *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»*, no. 16, pp. 196–207.
5. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. (2024). Analitychna zapyska shchodo vtrat ahrarnoho sektoru vnaslidok viiny [Analytical note on losses of the agricultural sector due to the war]. Available at: <https://minagro.gov.ua/> (accessed July 19, 2025)
6. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2024). Zvit pro kredytuvannia silskoho hospodarstva [Report on lending to agriculture]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik> (accessed July 19, 2025)
7. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. (2024). Statystychnyi zvit za 2023 rik [Statistical report for 2023]. Available at: <https://minagro.gov.ua/> (accessed July 19, 2025)
8. Andros, S. V. (2024). Bank lending as an effective way to solving the problem of economic development of agricultural enterprises. *Economic Journal Odessa Polytechnic University*, no. 1(27), pp. 5–17.
9. Beck, T., Ioannidou, V., Schaefer, L. (2018). Foreigners vs. natives: bank lending technologies and loan pricing. *Management Science*, no. 64(8), pp. 3792–3820.
10. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). (2024). Agriculture Support in Ukraine. London. Available at: <https://euneighbourseast.eu/news/latest-news/ebd-boost-for-ukraines-agribusiness-sector/> (accessed July 19, 2025)
11. Hollander, S., Verriest, A. (2016). Bridging the gap: the design of bank loan contracts and distance. *Journal of Financial Economics*, no. 119(2), pp. 399–419.
12. IFC Ukraine Agriculture Credit Needs Analysis. (2024). Available at: <https://infobox.prozorro.org/upload/files/main/2190/647/5-ifc-era-pitch-book-for-businesses-may-june-2024pptx.pdf> (accessed July 19, 2025)
13. Karlan, D., Zinman, J. (2019). Long-run price elasticities of demand for credit: evidence from a countrywide field experiment in Mexico. *The Review of Economic Studies*, no. 86(4), pp. 1704–1746.
14. Lupenko, Y., Andros, S., Lupenko A., Yarmolenko, Y. (2021). Budgetary Vat Refund to Agricultural Producers: Analysis of National Tax and Customs Legislation. *Journal of Economy Culture and Society*, no. 64, pp. 279–296.
15. Rozhko, O. D., Marenych, T. H., Onegina, V. M., Belyayeva, L. A., Maliy, O. G. (2021). Bank loans in the financial provision of agricultural enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 4(31), pp. 41–51.
16. World Bank. (2024). Ukraine Agriculture Sector Damage and Recovery Report. Washington, D.C. Available at: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf> (accessed July 19, 2025)